

УПЪЛНОМОЩАВАНЕ НА ЗАЩИТНИК В НАКАЗАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС

гл. ас. Десислава Давидкова-Димитрова

DEFENCE COUNSEL AUTHORIZATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Desislava Stefanova Davidkova-Dimitrova

Abstract: This study is devoted to the actual precondition of the occurrence of a defence counsel that participates through voluntary defence, namely authorization. In this regard, the contract for authorization, which precedes or accompanies the authorization deal, has been analyzed. Procedural conditions, that shall be met in order to accomplish the factual composition for constituting the defence counsel figure in criminal proceedings (the time for entering into the process and admission to participation allowed by the leading decision-making authority), have been examined as well for completeness.

Keywords: voluntary defence, defence counsel, right of defence, authorization, power of attorney, contract for authorization, obligatory defence, time for entering into the process, defence counsel admission, defendant.

Правото на защитник¹ в наказателния процес е основно право на обвиняемия, прогласено в чл. 30, ал. 4 от Конституцията на Република България² и подробно уредено в Наказателно-процесуалния кодекс³ (НПК). То е включено в процесуалните му права, които в своята цялост изпълват съдържанието на правото на защита – чл. 55, ал. 1 НПК.

Участието на защитник в наказателния процес може се реализира по два начина: по избор на обвиняемия (*доброволна защита*) или чрез назначаване от съответния орган (*задължителна защита*⁴). Необходимо е да се подчертае, че институтът на доброволната защита не се противопоставя на хипотезите, предполагащи задължи-

телно участие на защитник, напротив – всякога има приоритет пред служебното назначаване.

Проблемът за встъпване на защитника предполага обсъждане на две категории предпоставки – извънпроцесуални и процесуални. Настоящото изследване е посветено на същинската предпоставка за възникване на защитника, участващ по линия на доброволната защита, а именно упълномощаването. В тази връзка е анализиран договорът за мандат, който задължително предхожда или съпътства упълномощителната сделка. За пълнота са разгледани и процесуалните условия, които следва да бъдат налице, за да се изпълни фактическият състав за конституиране фигурата на защитника в наказателния процес – срока

¹ В теорията правото на обвиняемия на защитник се дефинира като процесуално право за упълномощаване на представител, който да участва активно в процеса за защита на неговите права и законни интереси, както и да му оказва необходимата правна помощ при осъществяване на т.нар. лична защита. Вж: **Павлов, Ст.** Осигуряване на гражданите право на защита в наказателния процес на НРБ. С., 1986, с. 153.

² „Всеки има право на адвокатска защита от момента на задържането му или на привличането му като обвиняем.” – чл. 30, ал. 4 от КРБ (обн. ДВ. бр. 56/1991, посл. изм. ДВ. бр. 12/2007).

³ Обн. ДВ. бр. 86/2005, последно доп. ДВ. бр. 17/2013.

⁴ Предпоставките за възникване на служебната защита се отличават от типичните предпоставки за възникване на защитника и се характеризират с особености, предопределени от спецификите на тази форма за защита.

за встъпване и допускането му до участие от ръководно-решаващия орган⁵.

I. Извънпроцесуални предпоставки за встъпване на защитника

Извънпроцесуалните предпоставки възникват между привлечения в качество на обвиняем и лицата, които законът допуска да бъдат защитници⁶. Правоотношенията между тях се осъществяват извън наказателния процес и се регулират от нормите на гражданското право.

1. Упълномощаване на защитник – право на избор на защитник и упълномощителна сделка

Съгласно чл. 93, ал. 1 НПК защитникът се избира и упълномощава от обвиняемия, освен в случаите, предвидени в този кодекс. В цитираната норма се акцентира на две важни положения. Обвиняемият е лицето, което единствено има право да **избере защитник**, след което единствено той може надлежно да го упълномощи. Релевантно за наказателния процес е само упълномощаването, тъй като то е задължителна предпоставка за встъпване на защитника, а избора стои извън плоскостта на процеса. Въпреки това формулировката на текста не е произволна. Чрез нея се набляга на първостепенното значение на волята на обвиняемия и се утвърждава правилото, че упълномощаването всякога се предхожда от извършване на автономен избор. Подборът се прави с оглед на професионалните и лични качества на лицето, но наред с това се преценява доколко то се ползва с доверието на обвиняемия. Последното обстоятелство е от особено значение, тъй като с провеждането на наказателен процес могат съществено да се засегнат правата и законните интереси на подзащитния, а наличието на отношения на доверие предопределя ефективното осъществяване на защитата. Това е така, защото една от гаранциите за резултатна помощ при упражняване правото на защита, е споделянето на всички детайли и най-дребни подробности относно обстоятелствата от предмета на доказване по делото. При положение, че избраният защитник не

се ползва с необходимото доверие от страна на обвиняемия, целта на защитата не би могла да се постигне.

Обвиняемият самостоятелно решава точно кое лице да ангажира – адвокат, съпруг, възходящ или низходящ негов роднина. По правило не съществуват ограничения във възможността да повери защитата си на лицето, което според него най-добре ще защити правата и законните му интереси, стига то да е включено в кръга лица, които законът допуска да бъдат защитници. Законът не ограничава преценката на обвиняемия колко лица да ангажира – едно или няколко⁷. Няма задължителни изисквания кого да ангажира – адвокат, съпруг, възходящ или низходящ роднина на обвиняемия, освен ако не е налице хипотеза на необходима защита, предполагаща участие на лице упражняващо адвокатска професия. Правото на защита гарантира на обвиняемия възможността да организира защитата си по свое усмотрение, като привлече като защитници няколко лица от кръга на процесуално легитимирания да имат това качество, тъй като им има доверие и смята, че всеки от тях ще има ефективен принос към успешното провеждане на различни аспекти от защитната стратегия.

Върховният касационен съд нееднократно е имал повод да подчертае, че *„когато в съдебно заседание участва служебен защитник, подсъдимият има право да поиска продължаване на производството с друг защитник, лично избран и упълномощен от него, като съдът е длъжен да му осигури упражняването на тази възможност, включително и да отложи производството по делото. Процесуална гаранция за упражняването на това право е въведена в чл. 96, ал. 2 от НПК. Сроктът на отлагане трябва да бъде достатъчен (по преценката на съда), за да се осигури упълномощаването на договорения защитник, подготовката му по обвинението и явяването му в съдебното заседание. Извършването на процесуални действия по събиране и проверка на*

⁵ Извън предмета на анализ остава кръгът на лицата, които законът допуска да бъдат конституирани като защитници, както и основанията за отвод, които ще бъдат предмет на самостоятелно проучване и анализ.

⁶ Чл. 91, ал. 1 и ал. 2 НПК определя кръга лица, които могат да встъпят в наказателния процес като защитници на обвиняемия. Съгласно цитираната норма защитник на обвиняемия може да бъде лице, което упражнява адвокатска професия, както и съпругът, възходящ или низходящ роднина на обвиняемия. Това законово положение следва да се тълкува стриктно – не могат да бъдат защитници други лица, освен изрично посочените.

⁷ В някои законодателства се предвиждат ограничения относно броя на защитниците, които могат да участват в наказателния процес. По въпроса вж: **Трендафилова, Е.** Защитникът в наказателния процес на Република България, С., 1992, с. 7.

доказателствата, изслушване на устните прения и постановяването на актове по същество на делото при незачитане на това искане на подсъдимия води до съществено нарушение на правото на защита по чл. 15, ал. 1–3 от НПК”⁸.

Правото на защитник на обвиняемия възниква от момента на привличането му в това процесуално качество, независимо дали участва в производството, или то се води в негово отсъствие. Във всички случаи на договорна защита защитникът участва в наказателния процес по волята и със съгласието на обвиняемия. Това е така, защото договорът за мандат и пълномощното са сделки, които се сключват с оглед личността на защитника с оглед неговите качества.

Върховният съд е имал случай да отбележи, че в задочното производство може да участва адвокат, който да защитава законните права и интереси на отклонилия се от преследване подсъдим, но само ако защитникът бъде ангажиран лично от подсъдимия или от трето лице близък роднина на подсъдимия, със знание, съгласие и по пълномощно на подсъдимия⁹. В този смисъл се развива и съдебната практика по действащия НПК¹⁰. Правото на обвиняемия да избере защитник може да се упражнява от друг по силата на изрично упълномощаване, но не и чрез пълно-

мощно, направено по друг повод. Върховния съд е имал случай да подчертае, че пълномощното, издадено за уреждане на гражданскоправни отношения не създава право на лицето да упълномощава защитник на обвиняемия¹¹.

Върховният съд приема, че дори генералното пълномощно, издадено от лицето преди да придобие качество на обвиняем, не може да породява право на упълномощения да упълномоща защитник. В правната доктрина основателно е изразено несъгласие с това разрешение¹². Приоритет следва да се даде на правото на обвиняемия да избере защитник, въпреки че изборът ще бъде извършен от пълномощник. Той по правило е лице, ползващо се с пълното доверие на упълномощителя, за това е естествено да се даде приоритет на избора на защитник, направен от пълномощника на обвиняемия, а не такъв да се назначава служебно. Така на обвиняемия би се осигурила възможността да избере и упълномоща защитник, който да защити правата и законните му интереси в наказателния процес, независимо, че в този случай правото ще се реализира опосредствено – чрез пълномощник.

Упълномощаването на защитника представлява задължителна предпоставка за встъпване. То се извършва извън наказателния процес, но, за да породява действие, задължително следва

⁸ Решение № 35 от 11.02.2013 г. по н. д. № 2146/2012 г., н. к., П. н. о. ВКС.

⁹ Определение № 8/27.09.1972 г., н. д. С 65/72 г., I Н. О. ВС: „... в задочното производство ...може да участва адвокат, който да защитава законните права и интереси на отклонилия се от преследване подсъдим, но само ако защитникът бъде ангажиран лично от подсъдимия или от трето лице – близък роднина на подсъдимия, със знание, съгласие и по пълномощно на подсъдимия... защитникът не е само представител на подсъдимия, който защитава неговите законни права и интереси, но и самостоятелна страна в процеса с отделни права и задължения. Това изисква договорът за мандат и упълномощаването на защитник да бъдат сключени лично от подсъдимия, след преценка на личните качества и квалификацията на адвоката. Договорите могат да бъдат сключени и от трето лице – близък роднина на подсъдимия, но само със знание и съгласие на подсъдимия ... в случая това не е доказано по делото...”

¹⁰ Разпореждане № 24/21.01.2012 г., НОХД № 11/2012 г. СНС: „... при хипотезата на задължителна защита, при задочно производство, защитник може да бъде само лице което упражнява адвокатска професия. Разбира се, паралелно, със защитника адвокат, е допустимо и участието на защитник по чл. 91, ал. 2 НПК включително възходящ, какъвто е майката. Във всички случаи на договорна защита съответният защитник участва в наказателния процес по волята и със съгласието на обвиняемия. Това е така, защото договорът за мандат и пълномощното са сделки, които се сключват с оглед личността на защитника с оглед неговите качества...”

¹¹ Определение № 54 от 30.07.1976 г. по н. д. № С-48/1976 г., П. Н. О. на ВС. „...Това пълномощно има специално предназначение и е дадено за ... защита имуществените интереси на подсъдимата ... То създава представителна власт на упълномощената да извършва от името и за сметка на упълномощителката правни действия от гражданскоправен характер. Това пълномощно не създава възможност на упълномощената да подава жалба срещу присъдата на градския съд, нито пък ѝ създава право да упълномощава други лица за защитници на подсъдимата....” В този смисъл и Определение № 5/28.11.1978 г., н. д. № С-70/1978 г., I Н. О. ВС.

¹² Вж: Трендафилова, Е. Цит. съч., с. 59–60.

да се депозира пред ръководно-решаващия орган в наказателното производство.

В гражданскоправната доктрина е анализирана същността на упълномощаването. Упълномощаването представлява волеизявление (делка). В българската правна система то е едностранина сделка, но за да породи действие тя се нуждае от получаване¹³. Чрез упълномощаването се поражда представителното правоотношение между упълномощителя и упълномощения, имащо овластителен характер. Представителната власт е абсолютно необходим елемент, за извършване на правновалидни действия.

Упълномощаването се обективира в пълномощно, за което законът задължително изисква писмена форма. Съгласно разпоредбата на чл. 93, ал. 2 НПК то се подписва от обвиняемия и защитника. Изискването за подпис от лицето, на което се делегира представителна власт, представлява специфика при упълномощаването на защитник в наказателния процес, която не се открива при доброволно представителство. Тази особеност намира своето обяснение в сложната правна характеристика и процесуално положение на фигурата, която се създава, защото защитникът е не само представител на подсъдимия, чиито права и законни интереси защитава, но и самостоятелна страна в процеса със свои права и задължения. В правната литература договорът за упълномощаване на защитник се разглежда като предпоставка за възникване на специфично процесуално представителство, което не бива да се смесва с представителството в областта на гражданското право и гражданския процес¹⁴. Между тях има съществена разлика, която се „...обулавя от факта, че защитникът е не само представител на подсъдимия, правата и интересите на когото защитава, но и самостоятелна страна в процеса с отделни права и задължения” (Р-8-1972-І н. н. ВС).

Писмената форма на пълномощното е императивно условие, от което чл. 93, ал. 4 НПК пред-

вижда едно изключение, валидно за процесуалните стадии, в които се провежда открито заседание. Съгласно цитираната норма упълномощаването пред съд може да бъде извършено и устно в съдебното заседание. В този случай упълномощаването се вписва в протокола от съдебното заседание, който се подписва и от обвиняемия. По този начин изявлението на обвиняемия отново се закрепва писмено, тъй като намира отражение в протокола, а съгласието за възникване на договорната връзка се скрепява с поставяне на подписа на обвиняемия. Особеното при разглежданото изключение е, че в протокола не се полага подпис от лицето, което поема защитата, който реквизит е задължителен при писменото упълномощаване.

Освен за съдебната фаза считаме, че разглежданото изключение е валидно и за досъдебната фаза, при осъществяване на някои форми на съдебен контрол, при които се провежда съдебно заседание¹⁵, определяно в правната доктрина като „мини съдебно заседание”¹⁶.

Упълномощаването на защитника се прави във връзка с конкретно наказателно производство¹⁷ и важи за целия наказателен процес, освен ако не е уговорено друго (чл. 93, ал. 5 НПК). ВКС е имал повод да се произнесе, че *когато защитникът, упълномощен на досъдебното производство, участва в съдебната фаза, без противопоставянето на подсъдимия, от това следва, че между тях е постигната уговорка за представителство и по продължаващото наказателно производство* (Р-735-2009-І н. о. ВКС). С цитираното решение съдът е приел, че е налице надлежно упълномощаване на защитника въпреки липсата на писмено пълномощно за съответната инстанция.

Срокът на действие на пълномощното е особено важен и следва стриктно да се съблюдава с оглед преценяване валидността на извършените от и спрямо защитника действия. Касационната инстанция правилно е приела, че делото е протекло в отсъствие на подсъдимия, без той да е редовно

¹³ По въпроса вж: **Таков, К.** Доброволно представителство. С., 2006 г., с. 124.

¹⁴ Така: **Павлов, Ст.** Цит. съч., с. 155.

¹⁵ Упълномощаване по реда на чл. 93, ал. 4, изр. II НПК може да се извърши при разглеждане на искане за вземане на мярка за неотклонение „Задържане под стража” и „Домашен арест”, при провеждане на процедурата „habeas corpus”, при разглеждане на мярката за процесуална принуда „Настаняване за изследване в психиатрично заведение”, „Отстраняване на обвиняемия от длъжност”, „Забрана за доближаване до пострадалия”, както и при провеждане на разпит пред съдия по чл. 222 и чл. 223 НПК.

¹⁶ Вж: **Трендафилова, Е.** Промените в НПК от 1999 г.: теоретически положения, законодателни решения, тенденции, 2000, с. 224.

¹⁷ „Недопустимо е да се упълномощи защитник по дело, по което деянието още не е извършено” – Определение № 5 от 28. 11. 1978 г. по н. д. № С-70/1978 Г., І н. о. на ВС

призован за съдебно заседание на въззивна инстанция, тъй като „уведомяването“ е направено чрез адвокат, който е упълномощен единствено за първа инстанция. Т.е. призовката е връчена на лице, което не е имало право да представлява подсъдимия. По този начин при разглеждане на делото във втората инстанция съдът е нарушил чл. 328 и 329 НПК и това е довело до ограничаване по смисъла на чл. 348, ал. 3, т. 1 НПК на правото на участие на подсъдимия в съдебното заседание (Р-229-2010-н.к. I н.о. ВКС).

Сериозен практически проблем при пълномощни, валидни за една инстанция, се поражда при упражняване правото на жалба. Процесуалната уредба предвижда жалби срещу решението на първоинстанционния съд да могат да подават и защитниците и поверениците (чл. 318, ал. 6 НПК), а правото на касационна жалба се свързва със страните в производството, каквато е и защитникът на подсъдимия (чл. 349, ал. 1 НПК). Когато упълномощаването е извършено за една инстанция възниква въпроса дали в рамките на направеното „овластяване“ се включва и подготовката и внасянето на жалба срещу акта, с който е завършило наказателното производство в съответния процесуален стадий. Поставен по този начин, проблемът предполага положителен отговор. Вярно е, че жалбата слага началото следващата съдебна инстанция, но следва да се вземе предвид, че тя се подава чрез инстанцията, чийто акт се обжалва, т.е. пред съда, за който важи издаденото пълномощно. Не на последно място се обсъжда въпросът за ефективността на действията на защитника при изготвянето на жалбата – доколко защитата би била пълноценна, ако е наясно, че друг ще упражнява правата на защитник в следващата съдебна инстанция.

2. Договор за мандат

Делегирането на представителна власт се предхожда или съпътства от сключването друг договор, наречен договор за мандат¹⁸. Той не намира уредба в НПК, но представлява процесуална предпоставка, която задължително следва да е налице при встъпване на защитника. Това е така,

защото едва след съставянето му се поражда правата и задълженията между обвиняемия и защитника. Пълномощното предоставя представителната власт, но то не е достатъчно, за да се упражни реално правото на защитник. Въпреки, че чл. 93 НПК не споменава договора за поръчка такъв следва да бъде сключен, тъй като чрез него се уреждат условията на поръчката – определя се какво да извърши защитникът, по кое дело да участва, в кой процесуален момент да встъпи и действа. Предмет на договора за поръчка е участието на защитника в конкретното дело в защита правата и законните интереси на обвиняемия. Необходима предпоставка за изпълнение на задълженията представлява встъпването на защитника в наказателния процес.

Издаването на пълномощно, което не е придружено от договор, уреждащ отношенията между представляван и представител, е безпредметно, защото по този начин се овластява представител, който не е задължен да извърши действията, за които е упълномощен. Оттук следва логичният извод, че договорът за мандат представлява основното правоотношение между обвиняемия и защитника, уреждащо техните права и задължения, а упълномощителната сделка представлява необходимо условие, за да се реализира на практика договореното¹⁹. Разглежданите юридически факти се намират в неразривна корелация, предполагат се взаимно и обуславят съществуването си.

Договорът за мандат в наказателния процес съществено се различава от класическия договор за поръчка, съгласно който повереникът се задължава да извърши за сметка на доверителя възложените му от последния действия (чл. 280 ЗЗД). По правило повереникът поначало не може да се отклонява от поръчката, като освен това е длъжен да се съобразява с всички допълнителни нареждания на доверителя. Отликите, които се откриват в сравнение с традиционния договор за поръчка, се обясняват със специфичния предмет на договора, сключван между обвиняемия и защитника – правна помощ и съдействие в наказа-

¹⁸ В теорията и съдебната практика този договор се нарича още договор за поръчка, договор за правна помощ, договор за защита и съдействие.

¹⁹ В правната теория е изяснено, че „... когато упълномощаването се извършва чрез едностранна сделка, то на практика почти винаги се съпровожда и от договор. Това е така, защото едностранната упълномощителна сделка поражда само представителната власт (право), в полза на представителя. Тя обаче по никакъв начин не задължава този представител да упражнява представителната му власт. За да бъде представителят задължен да извършва представителни действия, с него трябва да бъде сключен договор.“ – **Таков, К.** Доброволно представителство. С., 2006, с. 125.

телното производство. При договора за мандат страните постигат съгласие относно съдържанието на техните права и задължения. При договора, сключван при упълномощаване на защитник не се уточняват детайлно правата и задълженията, защото те са предвидени в закона²⁰. Обвиняемият не може да ограничава или разширява тези права. Следователно разликата от договора за мандат е, че договорът, съпътстващ упълномощаването на защитник, посочва само кое е лицето, което ще осъществява съответните права и задължения, по кое дело, в каква процесуална фаза, но не и как да осъществи защитата.

II. Процесуални предпоставки

Фактическият състав за конституиране на защитника, освен разгледаните извънпроцесуални предпоставки – договор за мандат и упълномощителна сделка, включва и такива, които се реализират в рамките на висящото наказателно производство. Необходимо е да се подчертае, че упълномощаването, макар определяно като извънпроцесуална предпоставка, представлява и задължително процесуално условие, тъй като то трябва да се приеме от решаващия орган в наказателното производство.

1. Срок за встъпване на защитника в процеса

Първата процесуална предпоставка се свързва със срока, в който следва да встъпи защитникът. Това условие може да се разгледа като начален и краен срок за конституиране на тази процесуална фигура.

Началният срок на встъпване на защитника е регламентиран в чл. 97, ал. 1 НПК, съгласно който защитникът може да участва в наказателното производство от момента на задържането на лицето или на привличането му в качеството на обвиняем. Встъпването на защитника в процеса се свързва с нуждата да се окаже незабавна помощ на обвиняемия и представлява гаранция за ефективното осъществяване на неговата защита. То представлява и условие за по-пълноценната реализация на личната защита, за реалното и резултатно упражняване на предоставените права. Участието на защитник от момента на конституиране фигурата на обвиняемия осигурява

разгръщане на принципа на състезателността на досъдебната фаза на процеса. Това е така, защото състезателността предполага, доколкото има обвинение, да има и защита срещу него.

За пълнота следва да се отбележи, че до началото деветдесетте години на XX век²¹ нашата наказателнопроцесуална система е предвиждала по-късен начален момент за встъпване на защитник. Съгласно чл. 73, ал. 1 от НПК (отм.)²² защитникът е можел да участва в наказателното производство от момента, в който органът на предварителното разследване пристъпи към предявяване на разследването, т.е. след като приключи събирането и проверката на доказателствения материал на досъдебната фаза на процеса. Законът е допускал две изключения от последното правило. Защитникът е можел да встъпи в наказателния процес от момента на предявяване на обвинението – когато обвиняемият е непълнолетен или поради физически или психически недостатъци не може сам да упражнява правото си на защита, както и когато има разрешение на прокурора, в случай че това няма да затрудни разкриването на обективната истина. С цитираното изменение на закона нормата бе приведена в съответствие с европейските стандарти за справедлив процес и с международно правните актове, с които Р България се е ангажирала.

Встъпването на защитника от момента, предвиден в чл. 97, ал. 1 НПК не е императивно – то представлява законова възможност, от която, с оглед диспозитивния характер на правото на защита, обвиняемият може да се възползва по свое усмотрение, освен ако не е налице хипотеза, предполагаща задължително участие на защитник.

Изследването на въпроса за срока предполага анализ и на крайния момент, до който е допустимо встъпване на защитника в наказателния процес. Естествено този проблем се обсъжда само по отношение на доброволната защита, тъй като при задължителната началният срок съвпада с крайния срок. За разлика от уредбата, отнасяща се до конституиране на част процесуалните субекти²³, която предвижда преклузивен срок за встъпване, законът не поставя ограничение за

²⁰ Чл. 99 НПК посочва правата, а чл. 98 НПК изброява задълженията на защитника в наказателния процес.

²¹ ЗИД на НПК обн. ДВ. бр.31/1990.

²² Обн. ДВ. бр.89/1974, отм. ДВ. бр.86/2005.

²³ Чл.77, ал.3 НПК, касаеща частния обвинител, чл.85, ал.3 НПК, касаеща гражданския ищец и чл.89 предвиждат краен момент, до който тези процесуални фигури могат да възникнат, а именно до започване на съдебното следствие пред първоинстанционния съд.

крайния момент за встъпване на защитника. Възникването на тази фигура е обвързано единствено с автономната преценка на обвиняемия кога интересът му изисква да привлече в процеса лице, което да го подпомага при осъществяване правото му на защита. Разбира се, за да има смисъл от участието на защитника, процесът следва да е на такъв стадий, който да позволи упражняване на предвидените в чл. 99 НПК права и изпълнение на посочените в чл. 98 задължения. Защитникът може да встъпи в процеса във всяко положение на делото, но ако това не е станало своевременно поради собствената преценка на обвиняемия, то неговата дейност ще бъде ограничена в рамките на процесуалното развитие, което предстои да се осъществи.

2. Допускане на защитника от компетентния орган

Допускането на защитника в наказателния процес представлява последната процесуална предпоставка, с която се финализира сложния фактически състав на конституиране на тази процесуална фигура. Наличието на упълномощаване не може само по себе си да породи желаните правни последици. Това е така, защото, за да възникнат процесуални правоотношения между защитника и органа, който ръководи процеса, е необходимо извършване на още едно процесуално действие, а именно допускане на защитника.

Допускането е дейност на определени държавни органи, която се състои в проверка дали са налице изискуемите от НПК предпоставки за конституиране на защитника в наказателния процес и вземане на решение в съответствие с

изводите, до които е достигнал съответният орган²⁴.

В случай че след проверката на разгледаните обстоятелства ръководно-решаващият орган се убеди, че са налице необходимите предпоставки за конституиране на защитника в наказателното производство, то следва да допусне лицето до участие в процеса. Това на практика се извършва по два начина. Изрично, с акт на съответния държавен орган, действащ по линия на функцията по ръководство и решаване, който за органите на досъдебното производство е постановление, за съдията-докладчик – разпореждане, а за съда, който разглежда делото – определение. Освен този подход конституирането на защитника може да се извърши и без изрично произнасяне на органа по допускането му. Това са случаите, при които защитникът, след като се яви, за да вземе участие в процеса, бъде вписан в протокола, воден за съответното действие²⁵. Както при изричното допускане, така и при това, което се осъществява с конклюдентни действия, ръководно-решаващият орган *ex officio* извършва задълбочена проверка за наличие на предпоставките за конституиране на защитника. Правилната преценка при допускането на тази процесуална фигура е изключително важна, защото неоснователното недопускане на защитника представлява съществено нарушение на процесуалните правила, водещо до ограничаване правото на обвиняемия да има защитник²⁶.

С произнасянето на акта завършва сложният фактически състав за встъпване на защитника в наказателния процес.

²⁴ Вж: Трендафилова, Е. Защитникът в ..., С., 1992, с. 85–86.

²⁵ Вж: Тодорова, М. Правна помощ. Участието на защитник в наказателния процес, НИП, с. 7– www.nij.bg/FileHandler.ashx?folderID=132&fileID=382.

²⁶ Неправилно ВС е приел в Решение №322 от 23.06.1976 по н.д. № 298/1976 (I н.о. ВС) и в Решение № 443 от 23.09.1976 по н.д. № 437/1976 (II н.о. ВС), че защитата на обвиняемия може да бъде поверена само на неговия съпруг, възходящ или низходящ роднина само ако образованието и културата му позволяват да изпълни задачата си. По този начин неоснователно е ограничена възможността на обвиняемия да упражни правото си на автономен избор на защитник.